



Икона према фресци из Сопоћана (на текст Еванђеља по Матеју 28:9) рад монахиње Воскресије из манастира Грнчарице код Крагујевца (1987).



Небеса да се достојно веселе,
а земља да се радује,
и сав свет – видљив и невидљив –
нека празнује,
јер Христос устаде – већна радост!

(Канон, глас 1, песма 1.)

ХРИСТОС СВЕДРЖИТЕЉ – део престоне иконе – рад српског барокног сликара Јакова
Орфелина из 1790. године.

О радости после туге

На Велики петак принета је највећа Жртва због људског греха; извршено је страшно недело; невиност и светост су распети на Крсту; благост и доброта су прободене копљем; љубав и милосрђе су цинички исмејани; праведност и чистота приковани су за срамни стуб. То би била слика Крста на који је био распет Богочовек.

Слушајчи о насиљима извршеним над Спаситељем и адским мукама на које је био стављен – дух нам се ужасава, душа дрхи, срце се кида од бола... Чујемо сатански смех и подругивања књигозналаца и фарисеја који газе закон; чујемо бесно урлање поткупљених скитница, ударе шамара који падају на лице невиног Страдалника.

На Велики петак пред нашим духовним очима стоји Спаситељ управљен, блага и светла лица, пун тужног достојанства: трпи и ћuti. А Његов благи и кротки поглед, као да говори побеснелој светини: Људи моји, шта сам вам учинио?

Крунисан, ради поруге, венцем од трња, натоварен огромним дрвеним крстом, везан и вођен на губилиште, Спаситељ под теретом крста, изнурен, посустаје на путу ка Голготи. Најзад, нађе се један човек који му поможе да изнесе велики крст до одређене узвишице.

Тужна поворка стиже на Голготу. Целати почину да врше своје ужасно дело. Огромни дрвени крст положен је на земљу. Спаситељ, грубо гурнут, пада на њега. Чују се удари чекића којим укуцавају клинове у Његове пречисте руке и ноге. Целати управљају крст, и Спаситељ, прикован, виси на њему. Страдања су му смртоносна, а трпљење неисковано. Страшна тајна се врши!

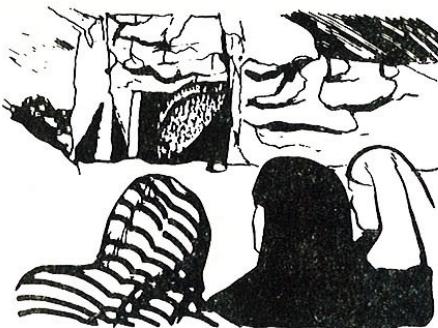
Подивљала светина линује. Чују се сатанска добацивања бедних књижника и фарисеја. А Искупитељ рода људског чини натчовечанске напоре да све претрпи; не пушта ни један уздах; окрвављено лице покривено Му је сенком туге и величине; Његове кротке очи с времена на време се отварају и тужно гледају онупљени народ, и као да говоре: Људи моји, шта сам вам учинио, или чиме вас увредих? Зар сте заборавили да сам ваше болеснике лечио, да сам вашим слепима вид дао, ваше губаве очистио и мртве вас крсао? Људи моји, шта вам учиних, а шта ми дадосте у замену: за ману – жуч, за воду – сирће, и за љубав моју к вама – распесте ме на крст!

Страшне муке Божанског Страдалника достижу врхунац и тог тренутка почине бунт природе против злочина који се врши. Тама обавија целу земљу; завеса црквена се поцепа на двоје; земља се потресе; камење се распаде; гробови се отворише и устадоше многа тела и уђоше у свети град (Мт. 27:50–54). Страх и трепет обухвати све. Код злочинаца настаје забуна. Многи од њих почину да осећају тежину страшног недела које су извршили.

Јуда, који издаде свога Учитеља, био је ван себе у очајању. Он пожури у храм и баци првосвештеницима 30 сребрника – плату за издајство – и изгуби се у помрчини: у очајању изврши самоубиство. Тамо, у помрчини, апостол Петар на коленима бије се у груди, плачући горко што се беше одрекао Христа. Недалеко, са сломљеним срдцима и јецајима, благородне жене састрађавају са голготским Мучеником. Крај Крста је Богомајка, која чини натчовечанске напоре, да издржи муке свога Сина које, као нож, парaju срце материнске.

Срах и трепет обухвати све. Преплашена светина бежи у град. Оно што се догађа за њих је страшан предзнак и потврда да је Он заиста Син Божији.

Голготска Жртва је принета за све!



„И погледавши, видеше да камен беше одваљен /са улаза у гроб/ а био је врло велики“ /Мк 16:4/.

„/Јосиф из Ариматеје/ уви у платно /тело Христово/ и положи га у гроб који је био усечен у стени, и наваља /кружни/ камен на врата гроба“ /Мк 15:46/.

Пресек кроз једну јеврејску гробницу. Њихове гробнице биле су често дубоко издубљене у стени – као пећина. Приступ улазу водио је кроз мали усек; улазни отвор затварао је велики кружни камен – попут воденичног камена – који се уклањао котрљањем. Затим се улазило у претпростор /прву просторију/ гробнице, а одатле у саму гробницу /другу просторију/. У зиду гробнице налазило се удубљење у које је полагано тело умрлога обавијено платнima.



ХРИСТОВА ЈАВЉАЊА
ПОСЛЕ ВАСКРСЕЊА



1.
„Исус рече /Марији Магдалини/:
Не дотичи ме, јер још нисам узишао
Оцу своме; него иди мој браћи и
кажи им: Узлазим своме Оцу – и Оцу
вашем, своме Богу – и Богу вашем”
/Јн 20:17/.



2.
„И док Он сеђаше с њима за трпезом,
узе хлеб, благослови, и преломивши
га даваше им. Тада се њима отворише
очи и препознаше Га”/Лк 24:30-31/.



5.
„...Узнесе се на небо и седе
Богу с десне стране” /Мк 16:19/.



3.
„...Пружи своју руку и метни у
моја ребра, и не буди неверан –
него веран” /Јн 20:27/.



4.
„Исус им рече: Донесите од риба што
сте сад уловили.
А Симон Петар уђе и извуче на
обалу мрежу пуну великих риба –
сто педесет и три; иако их је толико
било, мрежа се не поцепа”
/Јн 21:10–11/.

„А пошто мину субота, у свитање првога дана недеље, дођоше Марија Магдалина и друга Марија (мати Јаковљева и Јосијина) да осмотре гроб.

И гле, земља се веома затресе, јер анђео Господњи сиђе с неба, приступи, одваља камен са улаза у гроб и сеђаше на њему.

Лице његово било је као муња, а одећа бела као снег.

Од страха пред њим уздрхташе странари и постадоше као мртви.

А анђео проговори и рече љенама: ви се не бојте! Знам да тражите Исуса распетога.

Није овде, јер устао је као што је назао. Ходите да видите место где је лежао Господ.

Идите брзо и реците његовим ученицима да је (Господ) устао из мртвих; и ево, он ће пред вами отићи у Галилеју; тамо ћете га видети. Ето, ренох вам.

И изишавши брзо из гроба са страхом и великом радишћу, похиташе да јаве његовим ученицима.

А дон хитаху да јаве његовим ученицима, гле, срете их Исус и рече: здраво! А оне пришавши, обгрилише његове ноге и поклонише му се.

Тада им Исус рече: не бојте се! Идите и јавите мојој браћи нека иду у Галилеју, тамо ће ме видети.“

(Из Еванђеља по Матеју, глава 28. стихови 1–10.)

Васкрсењем Христовим настаје и о време целом људском роду и сваком човеку посебно, јер „празнујемо уништење смрти, разрушење ада, почетак новога, вечнога живота“. То је догађај који целоме људском роду осветљава нове путеве живота, нове видике који га ослобађају страха и несигурности у овоме свету.

Спаситељ је својим васкрсењем показао божанску и спасоносну силу која је у Њему: „Оне које су дошли пре јутра с Маријом, и које затекоше одваљан камен са улаза у гроб, чуше од анђела:

Зашто као човека тражите међу мртвима Онога који је у вечној светlostи? Погледајте гробне покрове! Идите и јавите свету да је Господ васкрсао и смрт уништио, јер је Божији Син, Он који спасава људски род“ (Ипакој, глас 4).

Та благотворна сила дотиче се наших душа највише у пасхалне дане јер, радост због Христовог васкрсења обузима не само људе, већ и небо и земљу и сву видљиву и невидљиву природу. Свуда тријумфује сила живота; жаока смрти је отпуљена; људска душа се осећа као на крилима усред вере и наде да је Христос, који има божанску моћ да васкрсе самога Себе, васкрсе и нас; да је људска смрт само привремени сан, а за оне који поверију подигнуте су лествице од земље до неба, где им је васкрсли Господ припремио вечно Царство мира и радости у Духу Светоме. Зато Црква и пева:

„Мада си у гроб сишао Бесмртни, адова силу си разрушио. Васкрсао си као победник, Христе Боже, рекавши мирносницама: радујте се! Апостолима Твојим си даровао мир, а палима васкрсење“ (Кондак, глас 8).

Истога дана, апостолима на окупу у кући, при закључаним вратима, Спаситељ се јавља, поздрављајући их са „М и р а в а м“, показујући им Своје прободене руке, ноге и ребра... Обрадовани апостоли целоме свету сведоче: Видесмо Господа! Јер заиста Христос васкрсе – вечна радост; а ово је дан који створи Господ да му се радујемо и веселимо.

Много је векова од тада прошло, али та света радост Пасхе ни сада не престаје да узбуђује људска срца. Она се не смањује, већ расте. Сви је осећају и доживљавају: и стари и млади, мали и велики, добри и зли, праведни и грешни... „Небеса да се достојно веселе, а земља да се радује и сав свет, видљив и невидљив, да празнује, јер Христос устаде – вечна радост“ (Ханон, гл. 1, песма 1).

Божанска трпеза благодати за све је постављена. Сви смо позвани да јој с вером приступимо и окусимо. Благ је и милостив Васкрсли Домаћин, који све позива да се наслаждјемо Његовим пасхалним слављем; јер Христос заиста васкрсе ради нашег вечног весеља. Дајте, радујмо се и веселимо се сви, и нико нека нам не помути радост славног васкрсења Христовог. Отворимо своја срца и душе за нове bla-

годатне сile, које излазе из гроба васкрслог Спаситеља. Пријужимо се тријумфалном хору Небеске цркве, ликована јанђела и целе васељене, опрштајући све један другоме празнујући Васкрсење, запевајмо:

Васкрсење Твоје, Христе Спасе, анђели на небесима песом славе; удостој и нас на земљи, да Те чистим срцем славимо!

о. Драгослав М. Степновић

ПОСЛЕ ЧЕТРДЕСЕТ И ЧЕТИРИ ГОДИНЕ

ВЕЛИКИ КОНАК НАЈЗАД ВРАЋЕН МАНАСТИРУ КАЛЕНИЋУ

У уторак, 21. марта 1989. године, Његово Преосвештенство епископ шумадијски господин др Сава, више него злата вредним словима, уписао је у Летопис манастира Каленића следеће:

„Приликом извршења аграрне рефоре, после II светског рата, манастиру Каленићу је, поред зиратне земље и шуме, бесправно одузет Велики конак манастира, зидан искуљчиво средствима Цркве, а у време игумана Никона Лазаревића.

В и ш е о д ч е т р д е с е т г о д и н а су монахиње живеле у избама, узнемирање дању и ноћу музиком која је трештала, често пута и за време богослужења.

После дугогодишњег миљања и интервенисања на све стране, примили смо кључеве манастирског конака 20. марта 1989. године, у Комитету за културу Србије.

У уторак, 21. марта 1989. године, служили смо у манастирском храму: Пређеосвешћену литургију, Благодарење Господу Богу за указану милост и Помен покојним: архимандриту Никону, игуманији Евпраксији и свим монахињама и искушеницима, које су најтежи живот проводиле у скученим и нехигијенским просторијама.

Најон разгледања Конака, предали смо кључеве игуманији Маријамији, са молитвом Пресветој Богомајци да и у наредним временима штити ову нашу дивну обитељ, бисер српских манастира.“

+ Епископ шумадијски Сава

Богослужењу су присуствовали: игуманија манастира Каленића са сестринством, један део свештенства које је рођено у Левчу, и нешто другог свештенства и верника; Преосвешћеном господину епископу послуживали су: протојереј Милоје Митровић, протонамесник Душан Рајић, свештеници Спасоје Јанковић, Драгослав Петровић и Ђакон Милован Антонијевић, док су за певницом складно певале игуманија Маријамија и сестра Текла и свештеници: протонамесник Живота Марковић и Милан Благојевић.

За време богослужења владало је необично, духовно, расположење, сазнање и увереност да је Господ услишио 40-годишње молбе и вапаје монахиња манастира Каленића, и свих других добронелатеља, да Велики конак буде враћен својим правим власницима.

Врхунац среће био је у тренутку када је Његово Преосвешћенство испред улазних црквених врата – изнад којих стоји изображен лик Пресвете Богородице – игуманији Маријамији предао кључеве речима: „Мати, ево овде, пред Мајком Божијом, предајем Вам кључеве Великог манастирског конака“. Потекле су тада и сузе радоснице и сузе захвалности Све могућем Богу даваоцу свакога добра.

Треба овде истаћи да је монаштву и свештенству Епархије шумадијске познато колико је труда, рада, дана и ноћи пробдених провео Његово Преосвештенство епископ др Сава у жељи и настојању да докаже истину и оствари правду, да коначак буде враћен манастиру Каленићу, коме по закону припада. Познато је, такође, да је Његово Преосвештенство творац не само овога оствареног циља, него и других постављених и остварених задатака, који сви заједно служе на корист Шумадијској епархији и целокупној Српској цркви и српском народу.

Приликом разгледања конака запазили смо да су корисници у протеклом периоду, од 40 година, лоше газдовали: да су конак користили и према њему се односили као према нечemu што је туђе. Кров је пропао на више места, покидани су и иструлели олуци, поломљени неки прозори и врата, оштећен је патос и паркет, неокречене и прљаве просторије и фасада, врло много оштећене електро и водоводне инсталације; приземни део конака – где су биле умиваонице и одељења за оставу – влагом је веома много оштећен, оштећен је и на више места проваљен манастирски зид, а уочена су и друга оштећења.

За поправку свега овде набројаног и за довођење конака у стање да може бити усвојен биће потребна знатна материјална средства.

Пред свештенством и монаштвом Епархије шумадијске стоји велики и одговоран задатак, задатак да се максимално ангажује на прикупљању средстава потребних за наведене радове. Остварење овога задатка треба да покаже не само свест и обавезу, него и веру и љубав свештеничку према својим светињама и према својим ближњима. Много се лепше, задовољније и са осећањем сигурности живи ако се зна да наш живот и наш рад треба да користи не само нама самима него, пре свега, својим ближњима. Задатак и обавеза ангажовања да се што пре поправи конак манастира Каленића, поставља се пред свештенством Епархије шумадијске и због тога што је манастир Каленић: духовни, културни, уметнички и историјски центар Шумадије, Поморавља и Левча; понос и дика Епархије шумадијске.

Позивамо и све вернике и све добронамерне људе, којима светиње српске Цркве леже на срцу, и који нису равнодушни према ономе што се, позитивно, догађа у српској Цркви да узму учешће и помогну да се овој Светињи, манастиру Каленићу, поврати сјај, лепота и велелепност коју је раније имала и која је била понос и лежала на срцу сваког Србина. Српска православна црква, српско свештенство и монаштво биће свакоме молитвено захвални и узносиће молитве Богу за живот и здравље приложника.

Захваљујемо Његовом Преосвештенству епископу шумадијском, господину др Сави на труду, на бризи и напорима, на разумевању и на свему што је до сада учинио да се побољша живот и рад у Епархији; нарочито на томе што је успео да нас обрадује актом враћања Великог конака манастиру Каленићу, и молимо се Богу да епископа Саву награди за труд и рад и за сва учињена добра Шумадији, Поморављу и Левчу.

Игуманија Маријамија; монахиње: Неонила, Теоктиста, Фотина, Синклиситија, Јована, Дарија, Рипсимија, Текла и Марина;

свештеници:protoјереј Милоје Митровић, протонамесник Душан Рајић, протонамесник Живота Марковић; јереји: Лазар Илић, Спасоје Јанковић, Милан Благојевић, Драгослав Петровић, Живомир Миловановић и Ђакон Милован Антонијевић.

Како је 1889. године у Србији прослављена Петстогодишњица Косовске битке

Обновљена Србија прославила је петстогодишњицу Косовске битке у Крушевцу, престоници кнеза Лазара, јер Косово тада још није било ослобођено и освећено. У овој централној прослави, у којој је узело учешћа мноштво српског народа, учествовала је српска влада, краљ Александар Обреновић и митрополит српски Михаило. Архијерејска литургија је служена у Лазарци.

„Кад је тако завршена архијерејска служба, пише један од учесника ове прославе, Краљ са својом свитом и Митрополит са целим многобројним свештенством изиђоше из цркве са иконама, појући црквене песме, дођоше до оне повеће зграде (трибине) која је за ту свечаност нарочито саграђена и црнином опточена, те у чelu исте зграде стајаше сто као часна трпеза, око које се цело свештенство са Митрополитом поређало и отпочело ову тужно-свечану службу за покој бесмртних душа, које су на Косову погинуле. Наше црквене песме што се поје у оваквим приликама тако су тужне, да њихова дирљива садржина и жалосна мелодија до срца таине. Али овога пута као да је њихову моћ стопута јаче уздигао сам величанствени моменат, ради којег се овај спомен чинио. Ове црквене за овакве прилике, дивне жалопојке, тако су данас узвишеноплачне биле, да ти се из растуженог срца и нехотице тежак уздах откине, и око ти затреће, као да би хтело топлу сузу да пусти. Као да се поје литургија ономе, што ти је врх свега најмилије на овоме свету, и сами живот клоне у теби од силнога утиска, који нећодљивом снагом на цело твоје биће тако јако утиче. Па кад се још запалише оне воштанице свеће, од којих сам Митрополит неколицину запали својом руком, те једну тајо горућу пружи према њему стојећем младоме краљу Александру, а друге подели Краљевој најближкој околици: намесницима и министрима, као главним извршиоцима и покретачима ове значајно тужне свечаности, да и они у својим рукама подрже воштанице, докле се литургија служи и спомен гради оним на Косову погинулим вitezовима српским, који су чврсто постόље данашње државе српске и њезине независности, мени се почеше груди надимати, а слабачка колена пођоше клецати...“

На литургији и парадостосу певало је певачко друштво „Обилић“, чију је заставу, после литургије, осветио митрополит Михаило.



Лазарица у Крушевцу – цртеж великог српског графичара Љубомира Ивановића /1882/.

Одмах после парада, испред резиденције краља Александра је извршена ревија трупа.

Истога дана, после подне, освећен је темељ Споменика косовским јунацима. Краљ је положио темељ и дао свој прилог од 2500 златних динара.

После свечаности у Крушевцу, у манастиру Жичи је извршено миропомазање краља Александра. „Млади краљ Александар имајаше на себи униформу пуковничку, са златним еполетама, које на раменима трептаху и преливаху се, а преко рамена носаше широку тробојну ленту са орденом белога орла, и поврх свега имајаше о врату на широкој црвеној траки златан крст, орден светога гроба, који му је за ову прилику послao патријарх јерусалимски“.

Краља је предвео царским дверима архимандрит Нићифор Дучић, „те га сретни митрополит Михаило помаза светим миrom по целу, по грудима и рукама онако, како се свако невишче при крштењу у цркви миропомаже“.

После миропомазања, Митрополит је упитао краља Александра „како и коју вјеру вјерује на које млади Краљ најозбиљнијим гласом узвишио пресецајући стаде гласно, јасно, разговетно и врло лепо читати: „Вјерују во једина Бога Оца, Сведржитеља творца небу и земљи, видимим же всјем и невидимим“.

За све време миропомазања, иза краљевих леђа је стајао руски министар Персијали, нарочити изасланик „великога, моћнога и врагам својим страшнога цара Александра III“, крштеног кума младога Краља.

Истога дана је краљевачка општина давала банкет за хиљаду гостију, углавном са стране, чиме је прослава завршена.



Амблеми Србије са прославе 500-годишњице косовске битке 1889.

Шумадијска епархија СПЦ је издала нову књигу Свети Срби

Автор: мр Слободан Милеуснић, издавач: „Каленић“, Крагујевац 1989.

+++

У Недељу православља, 19. марта о.г. на свечаној промоцији у дворани Епархијског центра у Крагујевцу, нашој црквеној и уопште културној јавности представљена је књига мр Слободана Милеуснића Свети Срби. Овде износимо, мање-више у скраћеном виду, нека мишљења о овој књизи која су том приликом изречена.

+++

(...) Књига Свети Срби је својеврстан преглед српске прошлости, изложен кроз животописе наших светих предака – то је повесница духовности овога народа, а управо духовност је и највећи допринос који један народ може унети у ризницу културе човечанства.

До сада нисмо имали прилике да на једном месту нађемо сабране толике узвишене примере, који су у прошлости – путем предања преношени с колена на колено – надахњивали поколења српског народа, пружајући им утеху и неопходан ослонац у вишевековној борби за самоодржање на ветрометини ових наших простора. И нама данас, и нараштајима који долазе, пример светих Срба помоћи ће да познамо себе – ко смо, одакле потичемо и који је то пут којим даље ваља да идемо. (...)

Странице ове књиге подсетиће нас и где је колевка наше нације, где нам је постојбина (у томе ће нам помоћи и неко лико шематски датих географских карата подручја епископија Српске цркве и др.); јер, данас је не мало оних који све чине не би ли нас принудили да одступимо са наших вековних огњишта, предајући забораву историјско памћење свога народа. (...)

Ова књига подсетиће нас, такође, и на многобројна стражища на којима је, током векова, проливана крв овога народа – за своју хришћанску веру, за своје име и језик, за своја пра-девовска огњишта. Овде се спомињу и многа сведочанства љубави и привржености српскога народа према својим светим предводницима – многи храмови подигнути у славу Божију, а у част и помен наших светих сународника, јесу та речи сведочанства, као и многобројне фреске, иконе и друга дела црквоуметничког стваралаштва. (...)

Многобројне илустрације, које прате текст, углавном су везане за време светих о којима се говори, и на тај начин до-пуњују нам слику о добу и средини у којој су живели. (...)

(Бор. Анђелковић)

+++

Наша Црква је осећала насушну потребу за књигом овакве врсте а сада смо је коначно и добили просто као дар или поклон од нашег трудољубивог младог научника Милеуснића. Добили смо духовну лектиру више, која нас на врло једноставан и свима приступачан начин уводи у свету историју српског народа, јер хронолошки и сажето износи нашу духовну прошлост од времена Светог Јована Владимира (+1016) до Светог Ђакона Авакума (+1814) и Светог Петра Цетињског (+1830).

У нашем времену просто смо затрпани историјама разних врста углавном световног карактера. Световни историчари, мање-више слично фотографском апарату само региструју и уз помоћ смишљених комбинација докумената и грађе стварају

слику прошлости. Теки је, међутим, и суптилнији задатак научника који хоће да кроз ликове светитеља Божијих реконструише духовну прошлост једне епохе или целог једног народа, овога пута Срба крштених пре једанаест векова (сто година пре крштења Руса, 876. и 988.г.). Милеуснићева књига је излаже на једноставан начин у смислу презентовања расположиве грађе и извора. То за себе говори да она није лако настала. Аутор је морао да се сусретне са мноштвом података које је требало проверити на више места и на разне начине. Књига као целина је прави мозаик састављен од мноштва каменчића и детаља који су сваки на своме месту.

Делови Балканског полуострва и пре досељења Словена, крајем 6. и почетком 7. века, имали су солидну црквену организацију која датира још из апостолског периода историје Цркве. Југоисточни делови Балкана (Филипи, Солун, Верија, Атина, Коринт) Далмација, хришћанизовани су од стране самог апостола Павла и његових ученика. Хришћанство са подручја Средоземља продире у унутрашњост Балкана па и наших земаља долинама Вардара и Мораве, римским путем Београд—Цариград, са обала Егејског, Јонског и Јадранског мора. Нешто више о Цркви на нашим просторима зnamо почетком 4. века из времена цара Диоклесијана (284—305) када је велики број мученика за веру из наших крајева: епископ Иринеј из Сирмијума (Сремска Митровица), Свети Синерот, Света Анастасија, Свети Ермил и Стратоник (Београд), Свети Полион из Цибале (Винковци), Свети Домнио, Свети Камено-ресци (Фрушкогорски) и многи други. Осим тога први хришћански цар је био родом из Ниша (Наисус) а у време аријанских спорова између Првог и Другог васељенског сабора (325—381) одржано је више сабора у Сирмијуму где су боравили многи од Светих Отаца из 4. века.

Међутим, полет у црквеном животу на нашим просторима био је прекинут половином 5. века нездрживом најездом Хуна, Гота, а доцније Авара и Словена. Ови последњи су од самог почетка показали интересовање да се трајно насеље на Балкану од Алпа до Пелопонеза и Црног мора. Процес хришћанизације Јужних Словена почeo је од тренутка њихових првих контакта са Византijом и њеном хришћанској цивилизацијом: Прва етапа крштења била је између 630. и 640. године за време цара Ираклија (610—641) али није оставила дубљих трагова. Коначно пак крштење извршено је у другој половини 9. века, за време цара Василија II Македонца (867—886) и то захваљујући раду Свете браће Ђирила и Методија и њихових ученика и то пошто су проповед Еванђеља чули на своме језику и читали својим писмом — словенским.

Од времена примања хришћанства па све до данас српски народ има непрекинuti континуитет светих људи, како нам то презентира Милеуснићев преглед у књизи С в е т и С р б и. Наша историја уствари и почиње крштењем. Светитељи које имамо најбоље сведоче да смо стварно крштени, да је наша вера истинита а не лицемерна, да је Бог са нама. Степен духовне културе и цивилизације једног народа мери се између осталог и бројем светих које он има јер су управо светитељи највећи и најбољи израз душе једног народа. Наш народ је давао светитеље одмах после примања хришћанства, у славојеоној епохи Немањића, имали смо светитеље и онда када нисмо имали државу под Турцима и привилегијама Хабсбуршке Монархије и почетком 19. века када смо ваксравали и као народ и као држава. Светитељима и данас живимо и у овој земљи и у расејању — где год нас има — има Раваница и Лазарица. Не би се могла на нас доследно применити народна изрека: „Тешко селу које цркве нема“ и „Тешко народу који светитеље нема“, јер вера живи у нашем народу а кад затреба она и бљесне.

Није било лако написати ову вишекорисну књигу. Мултидисциплинарни приступ богослова, историчара, историчара уметности, историчара књижевности овде се нашао на једном месту. Књига је просто отета из мноштва књига, студија, чланака, из дела најразличитијих врста. Аутор је особито успешно успео да дочара, према најновијим сазнањима историјске науке, миље историјских околности у којима је сваки од наших светитеља живео и делао; даље, аутор прати настанак култа и његово ширење у народу, настанак житија, службе, сликање свегог и тако даље. Све је то за једног истраживача врло сложен посао.

С обзиром на њен наслов очекивало би се да преовлађује житијни жанр казивања који наравно увек треба поткрепити историјским подацима. Међутим, овде углавном преовлађује историјско-догађајно-фантографску казивање и компонента, док је само вајање духовног лица светитеља помало у другом плану. Ово је, с једне стране, и разумљиво што се аутор предао таковим фантографијама, ако се зна да су нам кроз историју духовни вођи били истовремено и културни ствараоци, писци, владари, градитељи, законодавци, ратници, вође народа. Од тих чињеница ни наш аутор није могао побећи. С друге стране, аутор је могао оцртати углавном два основна типа светитеља у нашој историји:

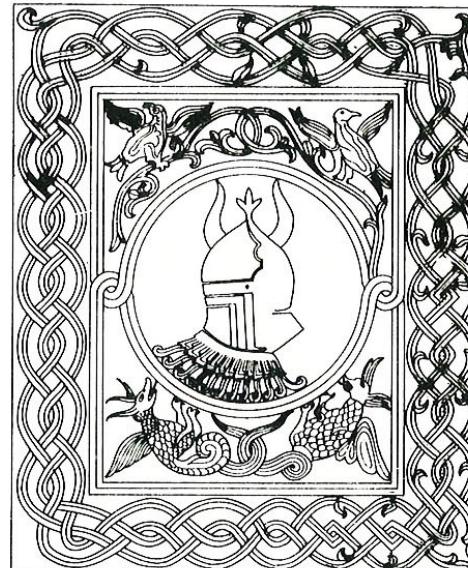
1) светитељ подвижник, аскета, молитвеник (духовне жртве) и

2) светитељи мученици из времена ропства који су принели крвну жртву бранећи и страдајући за православну веру.

Као нека врста замерке је то што је у „свети лик“ (тј. скуп) требало уврстити или макар споменути Свету браћу Ђирилу и Методију и њихове најзначајније ученике (Климент, Наум и други) а осим тога и новомученике све до наших дана (II светски рат).

На крају је просто нужан избор из библиографије, који би садржао најважније изворе и литературу.

(Ђакон Радомир Поповић)



Грб Хребељановића на парапепној плочи јужне бифоре припрате кнеза Лазара у Хиландару.

За свако време је карактеристично да носи у себи потребу за упознавањем и појимањем различитих области духовног живота. Савремени човек, поред својих основних животних брига — и у вези са њима — свакако је заинтересован да стекне одређена сазнања о духовном искуству и животу предака, да трага за оним вредностима које су у разним областима стално присутне у људском постојању. У многовековну историјску и савремену стварност хришћанске Цркве уткани су ликови, живот и култови светих људи и жена. Они су на различите начине остваривали еванђељске идеале и њих је Црква прогласила светима.

Књига С в е т и С р б и иссрпно и на приступачан начин представља развојни лук српске хагиологије, као нераздвојни део општехришћанске хагиологије. У овом „саборнику“, како аутор назива своју књигу, под „светим Србима“ се подразумевају они српски свети које Српска православна црква — поред општехришћанских и словенских светих — прославља. У том погледу ово издање, на коме је аутор радио више година, представља значајну новину у досадашњој литератури.

Аутор је успешно одабрао средњи пут између панегиричко-хагиографског и строго научног објективног начина представљања светих ликова и описа њихових култова. У књизи су уз основне хагиографске изворе искоришћена и научна сазнања из различитих дисциплина, као што су историја, историја уметности, етнологија, историја књижевности, историјска географија. Понекад, истина, нека од новијих сазнања из набројених научних области нису искоришћена у овом популарном издању.

На основу хагиографских материјала и научних сазнања саздана садржина уоквирена је у надисторијске хагиолошке оквире. Даље, књига није обична историјска читанка или нека врста популарног приручника из историје или историје уметности, на пример, иако су у њој коришћени материјали из ових области науке. При читању описа поједињих светих и њихових култова овако идејно усмерење се доста јасно манифестише, али је – можда у предговору – требало нешто више рећи о појму светости.

Аутор је смиреном и изражајном нарацијом, повременим цитатима из хагиографских извора, као и стилом стручног излагања успешно савладао изазов, који је настао сложеном нивелацијом садржине.

Бољем разумевању излагања доприносе објашњења у заградама, као и напомене у којима се дају разна објашњења. Веома су корисна два индекса на крају издања.

Треба овде указати на још једну идеју и истовремено одлику у овом издању. У описивању ширења култа поједињих светих јасно се манифестише универзални карактер хагиологије. Култови значајних светаца једног народа, у конкретном случају српског народа, прелазили су код других народа без обзира на историјске околности, географску удаљеност и верску припадност. У многим случајевима то су култови више народа. Тако се поводом култа светих на блиским или удаљеним просторима, међу људима различитих друштвених положаја и различите етничке припадности стварале духовне симбиозе. У том смислу је свети Јован Владимир, први чији се лик представља у овом издању, имао развијен култ у Албанији; Светога Саву, поред православних Словена и Грка поштују и римокатолици и муслимани; мошти светитеља Арсенија налазе се у Пекингу и Монголији, у Харбину; краљ Милутин има веома развијен култ код Бугара итд.

Ово значајно издање послужиће као религијско штитво верницима, и као веома користан приручник свима онима који желе да упознају српску хагиологију.

Поводом изласка овог важног издања честитамо уреднику и иницијатору издања – Преосвећеном епископу шумадијском господину др Сави, аутору књиге мр Слободану Милеуснићу, као и свима онима који су учествовали у приређивању и штампању овог саборника.

(др Димитрије Е. Стефановић)

Парапепна
плоча
са јужне
певничке
префоре
цркве краља
Милутина
у Хиландару

МАРТ–АПРИЛ 1989.

Књига мр Слободана Милеуснића Свети Срб и први је потпуни зборник у којем су сабрани животописи свих спрсских светаца. Досад је Српска православна црква канонизовала шездесет и осам личности које су живеле између XII и XIX века; међу њима је и шест светих жена. Те личности потичу из различитих социјалних средина. Неки су у Србију долазили из околних православних земаља, у њој се прославили радом; подвигништвом, хришћанском љубављу, и тако ушли у историју и легендру српског народа, у православну васељену и Царство Небесно.

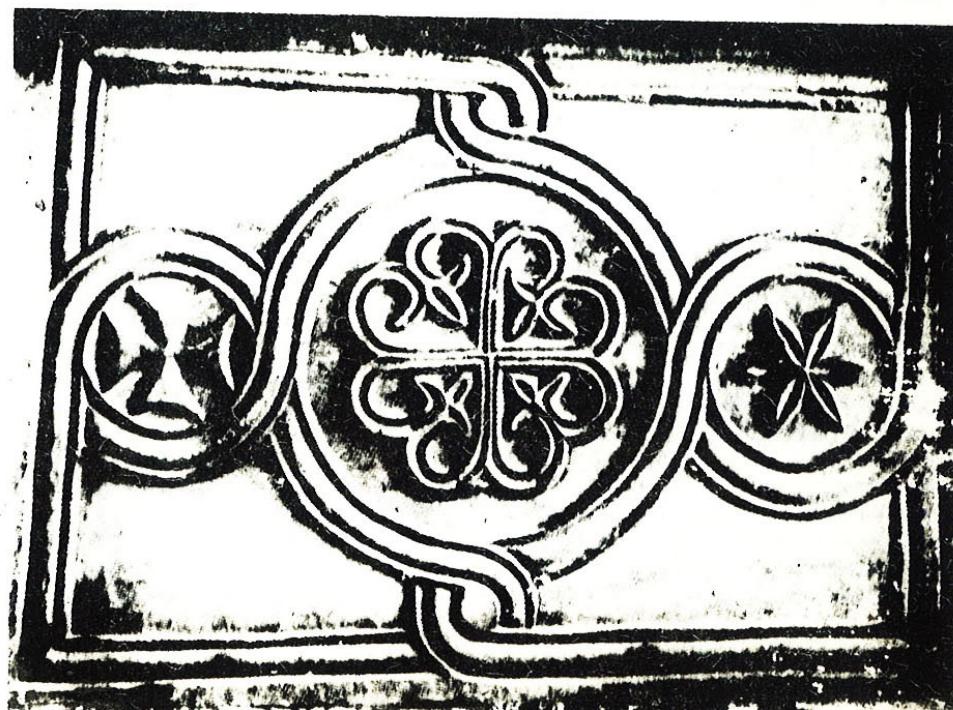
Српски верујући народ негује култ својих Светих не само због њихових прошлих заслуга за веру, нацију и културу, већ исто тако и због њиховог новог небесног живота у којем и даље бдију и брину над овоземаљским животом народа, молећи се да се на њега излије љубав и милост Божија. Молећи се својим Светима, народ их моли да се и они за њега моле код Оца Небесног.

Мр Слободан Милеуснић успео је да у овој књизи дочара ту живу веру српског народа у своје Свете, јасно и језгрито излажући легенде које је народ створио о својим Светима, народна веровања у чудеса која Свети творе Божијом свемоћи, и забележивши поклоничка путовања српског народа чудотворним моштима и задужбинама Светих.

Пишући ове животописе мр Милеуснић није се ослањао једино на усмене легенде и на писана житија и службе Светима већ, знатно више, и на историјска сазнања оличностима, догађајима и временима. И поред тога што о некима Светима има мало историјских података, о другима пак много, па их је требало сакимати и одабирати, и поред тога што ни у историјској науци о неким личностима и догађајима још увек нема сагласности и што у свести народа неки историјски догађаји изгледају друкчије него у историјској науци (у тзв. критичкој историји), што је све видљиво и у овој књизи – и поред свих тих недоречености и непрецизности, читалац ће у њизи Свети Срб и моћи да сагледа колике је историјске узете доживео српски народ у неким временима, али и каква је историјска и животна искушења преживео у борби да сачува своју веру и да подиже своју просвету и културу. Моћи ће читалац, такође кроз животописе својих Светих, да се још једном осведочи и да живо види да су српска вера, култура и историја недељива духовна целина, јединствен организам, духовна васељена коју је српски народ градио својим даром и својом муком, и завештао је европској цивилизацији.

Једна од врлина ове књиге јесте и у томе што је аутор – иначе теолог, историчар уметности и добар познавалац црквеног сликарства, архитектуре, књижевности и уопште црквене уметности – на крају сваког животописа дао поуздане и прецизне податке о томе у којој цркви, где и кад је који Свети живописан, као и о томе која су му житија и службе посвећене и ко их је написао.

(Милан Радуловић)

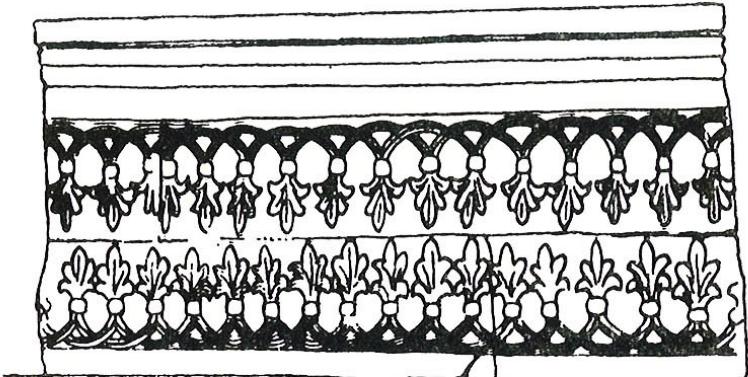


Књига СВЕТИ СРБИ је штампана поводом Шестоте годишњице Косовске битке и мученичног престављења Кнеза Лазара, а посвећује се блаженој успомени светитеља СПИРИДОНА, ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ, који се представио (преселио у вечни живот) 11/24. августа 1389. године, а чије мошти почивају у цркви Светога Димитрија у манастиру Пећке Патријаршије.

Величина књиге: 14/20 цм; обухвата 222 стране текста, са великим бројем илустрација у самом тексту и са 16 страна репродукција у више боја и 3 вишебојне репродукције на омоту. Цена: 40.000 динара.

Издавач: Каленић – издавачка установа Српске православне епархије шумадијске – 34000 Крагујевац, Улица маршала Тита 67. (Телефон: 034/32-642).

Слика насловне стране књиге на 4. страни омота.



Рељеф са надгробног споменика монахиње Јефимије у манастиру Љубостињи.

УНИЈА И УНИЈАТИ

Жумберачка унија и унијаћење у Славонији, Барањи и Срему

ЖУМБЕРАЧКА УНИЈА

Досељавање уснона

Крајем петнаестог и почетком шеснаестог века опустеле су многе граничне области између Турске и Аустрије. После турског освајања Лине и Крбаве (1528.г.) у граничне области Турци насељавају Србе из Подунавља, Посавине и Подриња. Многи од њих беже у Аустрију, или како се то тада говорило, „усначу“. Између 1530. и 1550. год. они доспевају до најзападнијих хрватских области, које су се простирале дуж границе између Хрватске и Словеније. По властелинском граду Жумберку, цела област се некада називала жумберачка област.

Иако су православни Срби били насељени у опустелим пределима, као радна снага на феудалним добрима, а у ратним временима су били потребни као војна заштита против надирања Турака, од почетка је према њима заузет резервисан став, јер су били „шизматици“ („расколници“, „отпадници“). Били су одвојени од остале масе својих суграђана, окружени самим католицима, али захваљујући свом свештенству, Срби су у жумберачкој области успели да се верски и национално одрже читавих двеста двадесет година (1530. до 1750).

Принципи и методи чишћења области од „шизматика“

Жумберачка област је била под духовном влашћу љубљанског католичког шкофа (бискупа). До оснивања Марчанске епископије (1609) и настојања загребачких бискупа да ову епархију поунијате + и потчине под своју духовну власт, нема података о насиљничким настрадајима љубљанског бискупа на православље у жумберачкој области. Неке су породице, издвојене од главних насеља, прелазиле у католицизам. Познати загребачки бискуп Петар Домитровић (права половина 17.в.) био је директан потомак покатоличених жумберачких ускока. Међутим, од 1625. год., под утицајем ширег размаха уније у Марчанској епархији, Ратни савет у Грачу је почeo да предузима мере да и жумберачку област очисти од „шизматика“. Идеју је свесрдно прихватио љубљански католички бискуп Томо Хрен. Он преко папског нунција у Бечу за своју делатност „чишћења“ тражи подршку и од државних власти у Бечу. Ангажује и жумберачког капетана Ернеста барона Парадајзера и ректора загребачке језуитске богословске школе Петра Љубића.

Први корак удружене црквене и државне акције против вараждинских православних Срба сводио се на то да се из Жумберка прे свега прогтерају сви свештеници православне вере, да би се тако обезглављен народ лакше могао да потчини Римокатоличкој цркви. Захтевале су се ујурбане и хитне акције. Међутим, капетан Ернест барон Парадајзер, подстакнут политичким и војним разлозима, инсистира да се према Србима поступи **тактичније и разложније**. Он се у потпуности слагао са принципом чишћења области од „шизматика“, али је сматрао да би ујурбани и насиљнички поступци, које је предлагao бискуп Томо Хрен, били војно и политички штетни. Барон Парадајзер је био реалнији и ишао је на дуге стазе. „Насилно прогтерати или одстранити православне свештенике – писао је Парадајзер – није саветно. У Жумберку има 2.000 Срба за оружје. У Славонији их је око 6.000 (данашња северна Хрватска), а у Приморју око 1.000 људи. Ако бисмо им свештенике прогтерали, подигло би се свих 9.000 Срба на оружје и преши би у Турску.“ Парадајзер се залагао за то да се забрани долазак нових православних свештеника, било са које стране, у жумберачку област, па „када садашњи свештеници изумру (а било их је тада у Жумберку свега тројица!), у невољи ће се народ морати обраћати римокатоличким жупницима и помало ће се на њих свинути“.

Принцип барона Парадајзера је прихваћен као најбољи и најсигурнији метод за унијаћење православних Срба у Жумберку. Чекало се да умру постојећи свештеници, а у међувремену су међу православнима **одабирани даровита деца** и школована у загребачкој језуитској богословији и припремана за мисионаре и пропагаторе уније међу својим саплеменицима. У пропагирању уније међу жумберачким православљанима су се ангажовали и свидничко-марчански унијатски епископи. Иза свега стоји ревносна државна власт у Грачу и Бечу. Др М. Грујић, изванредни познавалац прилика у жумберачкој области тога времена, с правом каже да су „удружене црквене и државне власти отпочеле нову акцију против Срба, против човечности, правде и правичности, са пуно лукавства удруженог са насиљем и безобзирношћу“.

Присилно унијаћење

Удружену делатности Римске цркве и државе упереној против православља у жумберачкој области, одурирао се народ са свега два свештеника, који су опслуживали око 700 православних домаћина. У помоћ су им повремено прискакали гомирски калуђери и један ђакон (из манастира Гомирја).

Оба свештеника су се разболела и убрзо умрли, један за другим (1750. и 1751. год.). Пропагатори уније су сматрали да је кунцу последњи час. Године 1750. је објављена одлука о забрани уласка православних свештеника на територију Жумберка, уз претњу најстрожим казнама. Генерал граф Петаци се залагао својим ауторитетом да се жумберачки православљани подвргну духовној власти унијатског свидничко-марчанског епископа. За пароха у Жумберку постављен је, на предлог војних власти, унијатски калуђер Гаврило Палковић (1751). За унију су придобијени и многи Срби, млађи

подофицири и официри, уз обећање да ће бити унапређени. Поред тога, њима су њихове више војне старешине унију сугерисале, малтене као војну обавезу, јер је „превођење Жумберчана у унију потајна жеља царице Марије Тerezије“, којој су Крајишници верно и предано служили. Официри су постали ревносни пропагатори уније у збуњеном и преплашеној народу, а пре свега међу својим најближим рођацима. Калубер Гаврило Палковић, наметнути парох у Жумберку, био је ипак најбезобзирнији и најревноснији у обраћању својих парохијана у унију. Подржан од стране државних власти, унијатски калубер Гаврило Палковић је био постављен у Жумберку за епископа православним Србима, који су се свим силама опирали увођењу уније.

Узалудни су били протести Бечу православног горњокарловачког епископа Данила Јакшића, узалудни су били његови захтеви да се образује неутрална државна комисија која ће непристрасно установити колико је у Жумберку унијата, а колико православних. У Карловачком генералату је „делио правду“ не Беч, него озлоглашени гроф Петаци. Он брутално и без компромиса спроводи свој план. На његове се поступке жали чак и министар Берштајн, коме је поверена брига о српским пословима. У једном извештају царици Марији Тerezији обавештава он Царицу и о овоме: „Војна лица, особито гроф Петаци, понекад дају и потпуно невине православне свештенике немилосрдно бити, тешким ланцима окивати и у тамнице затварати; као што је, између осталог, често помињани гроф Петаци, четворицу таквих свештеника злостављао на горе поменуту начин само зато што су дошли у жумберачки срез да крсте децу својим једноверцима; а на другом месту, опет, један унијатски свештеник је везао једног православног свештеника за јасле, као коња у коњушници, и натерао га да одатле једе и пије, а чинио му је и друга безчашћа само зато што му је матери на самрти свете тајне извршио...“

Без обзира на насиља и терор, унија је слабо напредовала. То се види и из следеће чињенице: Године 1758. владика Данило Јакшић је примио из Жумберка представку, коју је у име свих православних, потписало тридесет и једно дотмирство. Потписници инсистирају да Владика замоли Царицу да не допусти „да нас сиромахе силом унијате...“. Они затим наводе да ће светој Царци верно служити и за њу верно умирати као што су то чинили и њихови преци, али наплашавају да од „своје Источне цркве и вјере нијесмо накани одступити ни живи ни мртви, нити ћемо својом вјером превјерити.“

Владика Данило Јакшић и карловачки митрополит Павле Ненадовић су се обраћали Царици с молбом да се наредба из 1750. год. – о забрани уласка православних свештеника у Жумберак – стави ван снаге. Владика Јакшић је и лично путовао у Беч да би убрзо решење жумберачког проблема. Том приликом, пролазећи кроз Жумберак, доживео је грдне неприлике. Гроф Петаци и унијатски владика Божићковић су му спречили пролаз, а православном народу, који је жељно очекивао свог Владику, било је званично саопштено да ће сваки онај који се „усуди да га прими у свој дом или на конак, бити лишен живота, а кућа му бити спаљена“. Кључеви од свих успутних православних храмова били су одузети и предати државним властима. Две стотине наоружаних Крајишника, католика, пажљиво је мотрило на Владику приликом његовог проласка кроз жумберачку област.

Жалбе и владике Јакшића и карловачког митрополита у Бечу су нотиране, али се по њима није ништа предузело. Тако је, на пример 1761. год. Царица издала рескрипт да се у Жумберку изврши попис унијата и православљана, али до пописа није дошло. Четири године доцније (1765), на поновно ургирање горњокарловачког владике и сремскокарловачког митрополита, Царица обећава да ће наредити да се „испита колико се неунијата још налази у Жумберку и после тога ће донети одговарајућу одлуку“. Само обећања и одлагања. Најзад је нови карловачки генерал Прајс могао да 11. јануара 1769. год. обавести Ратни савет да у Жумберку постоји још само једна православна породица са седам чланова домаћинства и једна инокосна жена! Прајс узгряд додаје да су ранији генерали имали право што су забрањивали да пра-

вославни свештеници и владика посећују Жумберак, „јер се било бојати сигурне опасности да би народ отпао од уније“. Те 1769. године, коначно је забрањено „под претњом тешке казне“ да православни владика Данило Јакшић, „ни он ни његови наследници“ – било којим путем покреће питање своје духовне јурисдикције у Жумберку. И то је био крај. За двадесет година – од 1750. до 1770. – у Жумберку је присилно поунијаћено 700 православних домаћина са двадесет и шест храмова и око четири хиљаде житеља. Са губитком православне вере народ је заувек изгубио и своју српску националну припадност.

Тако је под најгрубљим и нечовечним притиском две сиље: Католичке цркве и њој верне католичке државе, силом наметнута и у живот спроведена унија, која је у историју ушла као жумберачка унија.

УНИЈАЂЕЊЕ У СЛАВОНИЈИ, БАРАЊИ И СРЕМУ

Крижевачки унијати пропагирају унију

Покушаји унијађења у Славонији нису престајали током целог осамнаестог и деветнаестог века. Било је успешних и мање успешних унија. Али, слободно се може рећи, да ни један покушај није имао трајнијег успеха, јер су уније, у већини случајева, нестајале заједно са силаском са сцене њених главних пропагатора.

Велику улогу у ширењу уније у Славонији су имали унијатски епископи из Крижевца. За време славонског владике Јосифа Јовановића Шакабента (1781–1783), унијатски епископ, тен основане крижевачке унијатске епархије, Василије Божичковић (понекде се помиње као Божићковић) је успео да подмићивањем и лажним обећањима многе православне придобије за унију. Нарочито у Бјеловару и Писаници.

Унија није имала чврсте корене. То се види и из тога што су славонског епископа Јосифа Јовановића, приликом обиласка епархије и прве посете Вараждинском генералату, Срби унијати дочекали као свога владику, без обзира на забрану и унијатског владике и државних власти. Молили су владику Јосифу да их поново прими у Православну цркву, јер су, како су му говорили, „преварени од пропагатора уније“. Тада је жандармерија имала пуне руке послана. Бјеловарски затвор је био препун оних који су се обраћали епископу Јосифу са својим молбама и жалбама.

Позивајући се на „Патент о толеранцији“ цара Јосифа II из 1781. године, епископ Јосиф је без ограничења примао повратнике у православље и ослобађао их за две године од убичајеног плаћања бира.

И за време Јосифовог наследника Кирила Живковића (1786–1807) било је озбиљних покушаја унијађења у селима Беденику и Ласовцу код Бјеловара.

Дишничка унија. Тврдоглави поп узрочник уније

У селу Дишнику у Мославини је трајала унија од 1841. до 1853. Ушла је у историју као Дишничка унија. Трајала је толико дugo колико је у селима Дишнику, Подгарићу и Прокопу поповоја православни свештеник Андрија Бирач. Ово је, изгледа, једина унија која није настала као резултат директне римокатоличке или унијатске пропаганде, већ је била последица неразумног и тврдоглавог понашања месног свештеника. Било је то овако: На подручју парохије је постојао ненасељен, запуштен манастир. Свештеник Андрија Бирач је дошао на идеју да се поруши манастирска црква и да се од тога материјала сагради парохијски храм у селу Бршљаци. Народ, који се од старине са посебним уважавањем односио према запуштеном манастирској цркви, супротставио се настојању свога тврдоглавог свештеника. Из сукоба народа и свештеника изродио се народни инат. У име парохијана Дишника, тројица изабраних домаћина се обраћају унијатском свештенику у Великој Писаници и обавештавају га да сељани жеље да пређу у унијате. У спор се укључио и унијатски крижевачки епископ Смичиклас. Он даје своју саглаšност, не

обазирићи се на побуде. Једино трајки да се парохијани појединачно изјасне о својој жељи за прелаз у унију. Почекло је сакупљање потписа. У року само месец дана за унију се изјаснило сто тридесет парохијана села Дишника, Подгарића и Прокопа. Највише их је било из Дишника.

За новообраћене унијате је у веома кратком року подигнута посебна црква у Дишнику.

Унија је била кратког века. Трајала је од 1841. до 1853. год. Дакле, свега дванаест година, односно све док свештеника у Бршљацима није заменио нови свештеник – Андрија Штаковић. Његовим заузимањем и залагањем уз ангажовану помоћ славонског епископа Стефана Поповића (1839–1843) и последњи унијат се вратио у крило своје Цркве. Ово највимо као епизоду која илуструје да је римска пропаганда желела да искористи сваки повод и сваку ситуацију и да, без обзира на мотиве, повећава број унијата.

Са нестанком Дишничке уније није нестало и католичка пропаганда међу православними за прелазак у унију, коју је обилно и свестрано помагала државна власт. Пропаганда није јењавала чак ни крајем деветнаестог и почетком двадесетог века. Славонски епископ Мирон Николић (1810–1941) је уложио много труда и умешности да спречи покушаје унијање у славонској епархији. Мета унијатске пропаганде и делатности је била посебно усмерена на село Пргомеље код Беловара.

Унија у Барањи Период прогона и период мира

Живот Православне цркве у Барањи може се посебно посматрати и пратити кроз три прилично издвојена историјска раздобља:

Од 1420. год. када су почела насељавања православних Срба у Барањи, па до пада Деспотовине (1459); од пада Барање под турску управу (1543) до избијања „Бечког рата“ (1683) и трећи период, који настаје после „ослобођења“ од Турака – „Бечког рата“ и Карловачког мира (1699).

Рани период карактерише директно прогоњење „шизматика“ од стране Католичке цркве. Тада се помиње ревносни инквизитор неки Јаков од Маркије, који је успео да из Барање „искорени све рашке шизматике и босанске јеретике“. Међутим, после угарских ратова са Турцима 1480/1481. год. краљ Матијаш Корвин, а по угледу на њега и остали угарски великаши, је плански доводио православне Србе из Турске и насељавао их на својим имањима, гарантујући им при том верску слободу и ослобађајући их плаћања „десетине“ подручним римокатоличким бискупима. Они су били вредна **радна снага** на феудалним имањима мађарских поседника и довољно сигуран **одбрамбени бедем против упада Турака** у угарске земље.

У периоду под Турцима, после освајања Барање 1543. год. у Барању је повећано досељавање Срба из Турске. У то време се помињу и српски кнежеви, феудалци који су се у економском погледу изједначавали са угарским феудалцима. Дозволом будимског везира Мустафе Соколовића, досељени српски калуђери из далматинског манастира Драговића, основали су манастир Грабовац (данас у Мађарској, без монаха). Црква је административно добро организована. У Печују је основана епархија, која се звала или пећуска или мохачко-сигетска. За време сточетредесетогодишње турске управе у Барањи, православље је било стабилизовано у оквирима организоване црквене управе.

„Ослобођење“ од Турака и унијатско духовно поробљавање

По „ослобођењу“ од Турака, православље је било стављено на велико искушење: Под притиском политичких и црквених католичких власти, унија је добила размах и незаустављиво се ширила. Године 1690, деветнаест народних представника, самоницијативно се проглашавајући за заступнике свих православних Срба од Драве до Будима потписали су унију са Римском црквом. Као и у свим познатим случајевима унијања, представници су представљали и заступали само

мање групе, које су за унију заврбоване већ добро познатим средствима и методима. Већина православних се отворено супротстављала унијање и унији.

Велико је питање како би се у таквом насртaju унија развијала и како би се завршила да се баш тада нису десила два веома важна историјска догађаја:

– Аустрија је са Турском отпочела велики, такозвани „Бечки рат“ и

– као последица овог рата у аустроугарске земље се са народом доселио српски патријарх Арсеније Чарнојевић (1690).

У рату са Турцима, Аустрији су били потребни Срби, ратници на фронту, а прижељкивала је да у позадини избегне било какве сукобе, укључујући и верске, до којих је унијање неминовно водило. Из ових разлога државна власт није превише ометала патријарха Арсенија Чарнојевића да се – позивајући се на привилегије о слободи исповедања вере добијене од цара Леополда – отворено супротстави унијатској пропаганди и, с друге стране, упусти у борбу за поврат обраћених унијата у православље. Патријарх је већ 1695. год. за мохачко-сигетског епископа поставио Јефимија Тетовца. Већ овим самим актом, унија је почела да слаби. Многи су се унијати враћали у православље.

После завршеног рата са Турском и Карловачког мира (1699) ситуација се радикално изменила. Аустрији више нису били потребни православни Срби као ратници, већ као добри поданици. А у Аустрији је добар поданик могао и морао да буде само католик или „сједињени“ (унијирте). Стога се и државна власт, која се у рату држала на изглед, неутрално, директно укључила у акцију Римске цркве усмерену на превођење православних у унију. Ситуација је постала поново веома тешка. У Барању се плански насељавају Немци и тако се сужава и економско подручје православних Срба. Послератне недаће и насиљничко унијање изазвало је 1703. године устанак Срба у Барањи (око данашњих Кнежевих Винограда и Батине Скеле), а годину дана доцније, 1704. год., устанак Фрање Ракоција је још више ослабио позиције православних Срба. Због тога што се нису хтели да прикључе мађарским устанцима били су од њих прогоњени, а у Барањи је за време Ракоцијеве буне било порушено око шездесет православних храмова. Унија, рушење, безакоње... Опстати у православној вери било је тешко и поред постојећих „повластица“ и „привилегија“. Чак је и сам мохачко-сигетски епископ Јефимије Јанковић, не могавши да издржи удружене притиске Римске цркве, унијата и државних власти, 1703. године, напустио епархију и побегао у Русију. Тамо је и умро 1718. године. У раздобљу од 1703. до 1710. год. епархија је била упражњена. У овом времену су непријатељи православља учвршћивали своје стечене позиције. Најзад је цар Карло VI 1733. год. укинуо мохачко-сигетску епархију и Барању, верски и национално ослабљену, припојио будимској епархији.

Унија у Срему

Браћа Лонгин и Јов Рајић предводници унијата

Ни Срем нису заobiшла искушења уније и унијата. У манастиру Хопову је била резиденција викара београдског митрополита. Крајем седамнаестог века је ту дужност обављао Лонгин Рајић. Лонгин је био похлепан на власт и новац. Ко-ристећи ове две његове слабости, аустријске власти и католичка црквена пропаганда су га задобиле за унију. Он се ставио 1688. год. на чело пропагатора уније и исте године га је цар потврдио за епископа „са Римском црквом несједињених Срба у Срему“ и прогласио за викара римокатоличког сремског бискупа Фрање Јанија.

Унија је задобијала нове и нове присталице. Ованка ситуација у Срему је угрозила и подручје северне Славоније где се налазило 16 добро организованих православних парохија. Над њима је вршио духовни надзор старешина манастира Ораховице.

Иначе цело подручје Срема и северне Славоније је територијално припадало пећуском католичком бискупу, који је настојао да за ову област пронађе погодног викара „источ-

ног обреда", дакле унијата, како би на црквеном плану парирао делатности београдског викарног епископа са седиштем Хопову, а био прихваћен и од „несједињених“, „нихтунииртен“, како су тада најчешће називали православне. Игуман манастира Ораховице је тада био Јов Рајић, рођени брат Лонгина Рајића, који је пришао унијатима. По наговору пељуског бискупа, а и под утицајем брата Лонгина, и Јов је прешао на унију. Из Печуја, преко Хопова и Ораховице усклађивана је заједничка акција на унијаћењу Срема и северне Славоније.

У овој прљавој работи Јову и Лонгину се приклучио још један славољубиви најуђер: игуман манастира Грабовца у Барањи – Јефимије Његомировић. У језуитској цркви у Печују свечано је прослављено „обрађање“ игумана Јефимија у „јединоспасавајућу веру“ 18. јануара 1690. године.

После смрти унијатског епископа Лонгина 1689. год. (по неким подацима 1694.г.) цар је одредио игумана Јова за сремског унијатског епископа.

Помиње се још један сремски унијатски епископ: Петроније Љубибрatiћ. Он је био брат митрополита Симеона Љубибрatiћa, који је доцније отишао у Боку Которску и тамо умро између 1696. и 1702. год. За унију је Петроније заврбован у Сент Андреји. Папа га је именовао за унијатског сремског епископа „ради сузбијања православне вере у Срему“.

Велико је питање да ли би се Срем (Барања и северна Славонија) могао ослободити саблазни уније – на чело које су стали Лонгин, Јов и Јефимије па, најзад, и Петроније Љубибрatiћ – да се у овим северним пределима није појавио 1690. год. патријарх Арсеније Чарнојевић, који је од цара Леополда I издејствовао „привилегије“ којима је гарантована слобода исповедања православне вере.

Патријарх Арсеније је већ после прве посете Бечу наговоратио у манастир Грабовац (1692). Да би спрецио делатност унијатског епископа, поставио је за сремског епископа Стефана Метохијца. У царској привилегији од 4. марта 1695. год. Стефан Метохијац се помиње као епископ горњокарловачки и изринопољски. У сваком случају, ради се о провереном православљанину и човеку оданом патријарху Арсенију.

Године 1697. видимо унијатског епископа Петронија у Пакрацу. Пред свештеницима и народом не говори о унији и претвара се као да је одан вери отаца. Свештенство је подозревало да је епископ издао православну веру, а нарочито после 26. маја 1699. год. када је Петронија цар постврдио царским указом за „епископа Славоније и Срема“, а свештеницима наредио да се покоравају свом епископу и за то им обећао да ће и они „уживати сва права и повластице које има и католичко свештенство“.

Уз подршку и благослов Патријарха, у Славонији су 1701. год. одржана два народна сабора (у Ораховици и Каменској), који су, у ствари, били протестни зборови против унијаћења и против унијатског епископа Петронија лично. Да је ствар била веома озбиљна може се закључити из тога што је после ових сабора Патријарх дошао у немилост код аустријских власти. Чак му је забрањено да употребљава титулу патријарха, а његова јурисдикциона надлежност је била ограничена само на подручје Сент Андреје. Наређено је да се Срби потчињавају римокатоличким бискупима на чијој територији су се налазили.

Петроније је умро 1703. године. За наследника је загребачки бискуп поставио Петронијевог рођеног брата Јоанићија (Јанићија), са седиштем у Пакрацу. Нови епископ Славоније и Срема је у пролеће 1704. год. продао патријарху Арсенију пакрачу епископску резиденцију, цркву и инвентар и емигрирао у Русију. Глас савести и покања, или опет нека лична подвала? Остало је непознато.

Унија је у Славонији и Срему губила свој замах, јер је на епископски трон у Пакрацу дошао убеђени, способни и борбени епископ Софроније Подгоричанин (1705–1710).

Случај Јефрема Бањанина

Говорећи о унији у овим крајевима, навешћемо и случај Јефрема Бањанина, само као илустрацију карактера на које се ослањала Римокатоличка црква у ширењу уније међу православним усељеницима.

Јефрем Бањанин је био наречен за епископа јегерског велковараџског. Политичке власти су одувлачиле да издају званичну потврду, па је он и даље вршио функцију викарног епископа. Чувени кардинал Леополд Колонић је уочио Јефимијево нестрпљење, славољубље и жељу да што пре постане епископ. Он му је предложио краћи пут до епископске власти: прихватање уније. Јефрем је био заврбован. Отпутовао је у Рим 1699. год. и папи Инокентију XII је поднео представку – на латинском језику. Међутим, Јефрем у Риму није нашао на пријем какав му је обећавао кардинал Колонић. Увређен и постиђен, ускоро се одрекао уније, али је због тога имао великих непријатности. Чак је био и у тамници. Као појајник се вратио патријарху Арсенију Чарнојевићу, али овај, вероватно већ и сувише ојађен од стране својих сарадника који су приступали унији – није примио Јефрема у састав свог клира. Јефрем је напустио Аустрију и вратио се у Турску. Примио га је патријарх Калиник и поставио за свог егзарха са седиштем у манастиру Павлици.

Закључак

На широким просторима које смо посматрали као борбено поље римске пропаганде за превођење „шизматика“ преко уније у „једино спасавајућу веру“, данас постоје само ретке оазе група или појединача који себе називају „натолицима бизантског обреда“, а не унијатима. Међу њима је тешко пронаћи неког обрађеног бившег православног Србина. То су, углавном, потомци досељених унијата из Галиције + за време Марије Терезије.

Осврћући се на огромне материјалне и људске узалудно изгубљене снаге и средства Римске цркве и на само негативне резултате, не можемо а да се не сетимо речи умног дра Костелника на сабору у Лавову 1946. год.:

„Или је сема слабо, или је тле неподесно? Унија никде и никада није имала животне снаге, јер је била без корена. Она је била и остала вештачка творевина – ЗЛО СЕМЕ.“

Јован Олбина

+ Унијаћење – под политичким притиском спровођено „сједињавање“ с Римокатоличком црквом уз признавање неких њених догми а задржавање својих обреда и организације.

+ Галиција – стари пољски покрајина северно од Карпата. Источна Галиција, са главним градом Лавовом, је у саставу Украјине.



Парапетна плоча
са северне бифоре
припрате кнеза
Лазара у Хиландару

НАШИ ХРАМОВИ

Црква Свете Тројице у Јунковцу код Лазаревца

Поуздано се зна да Јунковац (код Лазаревца) није имао своју цркву све до ове, која је подигнута 1838. године.

У време када је основана парохија јунковачка, ову су сачињавала следећа села: Јунковац, Араповац, Велики Црљени и Сакуља.

До оснивања парохије јунковачке, село Јунковац и Велики Црљени припадали су вреочкој парохији; село Араповац – сибничкој, а Сакуља – барошевачкој.

Црква Свете Тројице у Јунковцу зидана је каменом као једнобродна грабевина, са звоником на западном – улазном – делу цркве. (С л и к а на 4. страни омота.)

Првобитни иконостас није сачуван, а садашњи је израдио анонимни сликар Рус (избеглица) године 1923.

Парохија јунковачка, од свог оснивања па до издавања села Велики Црљени, била је једна од бољих парохија, што сведочи и чињеница да је овде некада било и седиште архијерејског намесништва.

Имена свештеника, који су овде службовали, нису сва позната; поменућемо она која су уписана и позната:

свештеник Новак Поповић од 1866–1882. године;
свештеник Јован Јовановић од 1882–1883. године.

После свештеника Јована, за пароха долази Миливоје Стевановић, родом из Јунковаца код Тополе. Најпре је био учитељ у Јунковцу (колубарском), где се и оженио из богате куће

Радовановића, а затим се рукоположио 1883. године и на парохији јунковачкој остаје све до смрти 1921. године. Сахрањен је у малој порти, са јужне стране олтара, као архијерејски намесник колубарско-посавски. Због изузетних заслуга одликован је чином протојереја.

После смрти проте Миливоја од 1921–1922. године парохија јунковачка бива упражњена а опслужују је следећи пароси: свештеник Светозар Радовановић, парох лесковачки и Срећко Остојић, парох вреочки.

Од 1922–1925. године за пароха јунковачког долази свештеник Живојин Ристановић, који 1925. године одлази за Америку.

Од 1925–1927. године за пароха јунковачког долази Божидар Савић, родом из Венчана.

Од 1927. па до 1959. године изменјало се више свештеника на овој парохији, и то: Властимир Томић, Светозар Николић, Илија Беговић, Пеко Вукотић, Момир Остојић, Минојло Крга и Светозар Суботић.

Године 1959. на парохију јунковачку долази свештеник Милорад Јаковљевић, родом из Миросаљаца, који остаје врло кратко време и, по молби, бива премештен на парохију лесковачку. На његово место бива постављен Србољуб Недељковић, који успева да подигне парохијски дом, уз велике тешкоте око добијања дозволе и доције, код самог зидања.

Свештеник Србољуб Недељковић убрзо (1966) одлази за пароха печанског, а за пароха јунковачког поново долази свештеник Милорад Јаковљевић који, на овој парохији, остаје све до 1986. године.

После одласка свештеника Милорада Јаковљевића за пароха у Сибницу, на парохију јунковачку долази млади свештеник Мирко Тешић, бивши парох топольски (архијерејско намесништво опленачко).

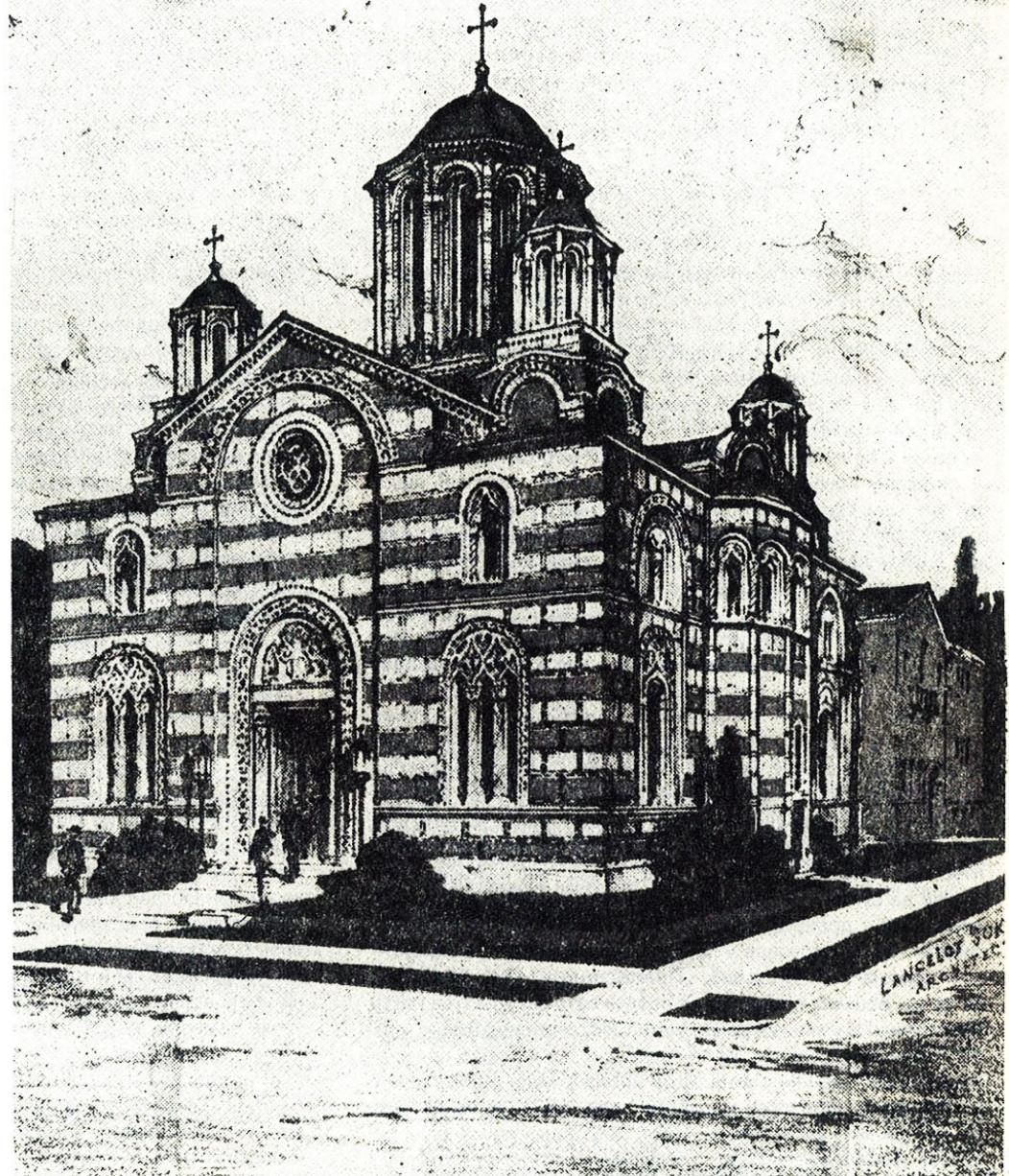
За кратко време свештеник Мирко Тешић је успео да упристижи црквену порту, коју је оградио – велику у дужини од 160 м, а малу порту у дужини од 110 м, и тако припремио прославу 150-годишњице постојања цркве у Јунковцу, која је одржана 31. маја 1988. године, уз велико црквено славље и народно весеље.

(Из Летописа цркве у Јунковцу)



Црква Светог Стефана — Лазарица у Крушевцу —
придворна црква Кнеза Лазара, пр. из 1380.

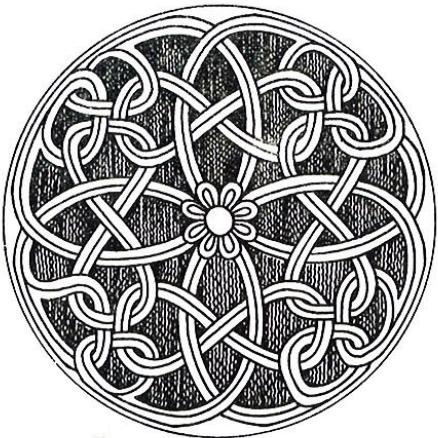
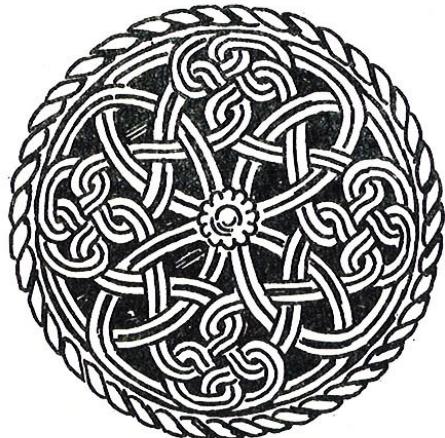
Црква Раваница у Детроиту /Мичиген, САД/ саграђена 1926. године по угледу на кнегеву задужбину – Раваницу код Ђуприје Т пројектант архит. Ланселот Сука/. Ова грађевина је недавно порушена из урбанистичких разлога, а у Детроиту је подигнута нова, још већа црква Раваница.



1.
Камена розета
са цркве
Лазарице
у Крушевцу

2.
Розета из
Хиландара

3.
Моравска
камена розета
са рушевина
цркве Милентије, у близини
Бруса



„Неистине“ Каленића и „истине“ Гласа концила од 5. ојуња 1989.

Наведени „Глас Концила“, под насловом „Неистине у 'Каленићу'" упутио је критику овом листу и његовом „чланкописцу" у вези са чланком објављеним у броју 6 под насловом „Унијати прослављају хладугодишњицу православља у Русији". Чланак се приписује уредништву „Каленића", без обзира што је писац оба члanka о унији и унијатима потписао пуним именом и презименом.

Пре свега, лепо је од „Гласа концила" што са пажњом прати овдашњу црквену штампу, па и „Каленић", који већ више од три и по године има редовну рубрику „Унија и унијати", а вероватно ће је имати бар још два пута толико дugo, имајући у виду невоље и несрће које је „унијаћење" причинило Православној цркви, и штету и срамоту, коју је нанело и самој Католичкој цркви.

„Каленић" не интересује унија и унијати сами по себи. Интересују га политички методи и мотиви као и циљеви унијаћења, посматрано у светлу историје, хришћанске љубави и хришћанске слободе. Унијаћење као метод духовне колонизације (а не мисије), стране духу Еванђеља. „Каленић" пише за своје православне читаоце. (Нека нам буде дозвољено да употребимо израз „православни", не обазирићи се на теолошко историјску појму наведеног „Гласа концила" шта тај термин означава). Питамо нашег критичара да ли православни треба да прихвate „истине", које им се чак и данас сугерирају да су, на пример, „православни досељеници у Хрватску дошли у додир са католицима, а посљедице заједничког живота су се одразиле у покрету за сједињење са Католичком црквом"? (J. Коларић, „Православни" стр. 164). Или да су се, рецимо, маронити са својим патријархом (тек тако!) прикључили Католичкој цркви (исти, „Источни кршћани" стр. 83)? Или су „Арменци Мале Арменије" за вријеме крижарских похода, „дошли у дотицај са католицима и примили унију" (Коларић, „Источни кршћани" стр. 133)? Исто као кад би се тврдило да крижари 1204. год. немају ама баш никаквог учешћа у стварању и унијаћењу Латинског Царства? Или су „Томини кршћани" у Индији ушли у заједницу са Римом, а да се ни једном речју не помене улога „суда" португалске инквизиције и њеног инквизитора Мора, и тако све редом до фамозног Сабора у Бресту и његовог „канонског унијаћења", а, са друге стране, до „неканонског" и „под полицијском принудом" повратка унијата цркви својих предака на Сабору у Лавову 1946. године.

„Каленић", или било ко други, био је дужан да својим читачима пружи и другу истину, која се разликује од оне коју напоменујемо.

Прочитавши наведени „Глас концила" прва је мисао била да треба прећи преко његових „истина", као да нису ни изречене, као да нас се и не тичу. Али пошто је цео број од 5. ојуња исполнитељски од почетка до kraja, па и у односу на „Каленић", дужни смо да скренемо пажњу бар на неке приговоре и замерке.

Прва замерна

Прва замерка пребацује критику и целокупну дискусију на поличитки терен. „Чланкописац" (вальда га тако критичар из миља назива?) „као да не зна да су Руси и Украјинци два народа, који у оквиру СССР-а имају двије посебне државе. Већ је то типичан унитаристички став који заправо дубоко вријеђа не само „унијате" него цио унрјајински народ".

Две типично политичке инсинуације. За једну треба да се одговара УДБ-и, а за другу, у најмању руку, КГБ-у!

Не чуди нас овакав почетак дискусије и критике. Иначе, цео овај број „Гласа концила" је у политици. Прву страницу је посветио наопакој, кратковидој, рушилачкој, антисрпској и антиујгословенској политици, па зашто не би и почето са политичком инсинуацијом и на петој страници износећи „неистине Каленића"?

О чему се ради? На првој страници „Гласа концила" су две карактеристичне политичке изјаве: једна заједничка, епископата СР Хрватске и СР Словеније у којој се изражава „забринутост" за „трагедију" албанских рудара у руднику „Трепча". Верници се „усрдно" позивају да се за њих моле и да материјално помажу њихове обитељи. Изјаву су заједнички потписали љубљански надбискуп Алојз Шуштар и загребачки надбискуп Фрањо кард. Кухарић. Посебно је објављена Изјава преузвишеног Фрање кард. Кухарића, кога „савјест обавезује" (зар по први пут током дугогодишње којосовске агоније?) да упути позив свима надлежним да се „досљедно поштују и остварују људска права... јер је у питању преко 1300 људских живота рудара..."

Све ово, после свега што је речено и што се десило у политичком животу земље пре 5. ојуња (марта), када је „Глас концила" датиран! Није довољан знак узвика него крик запрешења.

Али да се вратимо критици „Каленића". Заиста нам је откријена велика повјесна „истина". У коме то „историјском" документу пронађе критичар Украјину пре хиљаду година? Крштена је пре хиљаду година Кијевска Рус и њен кнез, када о називу Украјина није било ни трага ни гласа. Зар није критичару познато да се Иван IV Васиљевич (Грозни) у 16. веку крунисао за цара „Велике, Мале и Беле Русије"? Или да се назив Украјина одомаћи тек после 1654. год. када је козачки атаман Богдан Хмељници, за време руског цара Алексеја Михаиловича, присајединио један део Малорусије Великорусији, ослободивши га пољске политичке окупације и католичког унијаћења? Па и онда је Украјина била само (п)окрајина на крају велике државе, а не „држава". А што се тиче политичке замерке да „Каленић" употребљава реч Русија уместо СССР, нека дозволи да је нама у овим крајевима реч Русија историјски на срцу, можда више него што је критичару на срцу исполнитељски појам „унитаризам". Да ли да називамо „унитаристима" и комплетна средства информисања на Западу и њихове политичаре, који у свакодневном неофцијалном општењу употребљавају далеко чешће израз Русија него СССР?

Замерна друга

Критичар историјски и теолошки објашњава нама, православним, појам „унијат" и „грекокатолик". Заиста смо му на томе захвални. Унију и унијаћење смо осетили на својој кожи. Ближи нам је и шири израз „унијат", па га зато и више употребљавамо него појам „грекокатолик". „Унијати" у Индији, Сирији, Етиопији, Египту, нису вальда „грекокатолици"?

Уосталом, први комшија римокатолик не зна шта су то „грекокатолици", па и ми занемарујемо тај назив у нашем расправљању. Да цитирамо велечасног Анту – Живка Кустића: „Особито се догађа да хрватски римокатолици сматрају своју грекокатоличку браћу православним или старокатолицима. То незнанje и неразумијевање грекокатолике понижава, па чес-

то због тога не воле о својој вјери говорити. Као да се сти-де...” (Жумберачни кријес, Календар за 1978.г.). И ето, тим „грекокатолицима“ или тим „унијатима“ критичар „Каленића“ даје најрепрезентативнију улогу и место у историји „цијелог православног Истока“. „То су“, каже он, „оне вјерске заједнице кришћанског Истока које не признају раскол између кришћанског Истока и Запада (до чега је дошло године 1054), него и данас живе у заједништву са Римском црквом, како је то цијели православни Исток живио тијеком првог тисућљећа.“

Заиста је претерао! Дивимо се овој „повјесној истини“ о „унијатима“, који, ето, постоје од оснивања хришћанства па до данас! Из овакве премисе се свакако и извлачи закључак да је св. Владимир могао бити „унијат“.

Замерна трећа

„Познато је да са Римом **несједињена** православна браћа гоје силну **несклоност** према грекокатолицима, односно „унијатима“, пребацује критичар даље „Каленићу“.

Ово је, ваљда, једино што је у целокупној тиради „Гласа концила“ тачно, и што се не може демантовати. Једино је неопходно да додамо још и ово: Православни, особито они „из прека“, веома су алергични на израз „несједињени“. Подсећа их на покојну Хабзбуршку монархију, која је своје хришћанске поданице делила на три групе: повлашћене римокатолике, на Unierten (унијате) и на Nichtunierten (несједињене = православне). Не подсећајмо се и сада на покојну Монархију и њену терминологију!

„Несклоност према унијатима“ је чињеница таложена у свести и подсвести православних, као негативно искуство и негативан и мучан доживљај. Шта мисле православни о унијатима, као препреци и сметњи дијалогу између Истока и Запада, рекао је „Каленић“ још у јулу/августу 1986. год.

После прочитаног чланка у „Гласу концила“ од 5. окујка, један учени теолог, иначе присталица дијалога између Православне и Католичке цркве, сликовито рече да су „унијати мртвачки сандук који стоји као сметња на путу овог дијалога“. Нека му се не замери. То није само његово мишљење.

Замерна четврта

„У овом чланку „Каленића“ „СВЕ ври од повјесне неистине“. А то „све“ и „нечувена неистина“ је да је поглавар украјинских унијата Слипиј емигрирао у Рим. Он је, прича нам критичар, са осталим сједињеним бискупима, остао са својим народом. Бискупи, заједно са Слипијем, су похапшени „након што нису хтели прихватити **насиљно припајање своје Цркве Руској православној цркви.**“ (подвикао J.O.).

Даље критичар говори о судбини бискупа. Међутим, ни једном речу није поменуо зашто је баш једини Слипиј пуштен да оде у Рим и у име какве политине? Ни речи о томе како је унијатска хијерархија реаговала када је, после фашистичког упада у Пољску, совјетска армија умарширала у Галицију (17. 9. 1939), како је та хијерархија дочекала Хитлерове „ослободилачке“ трупе (1941.г.) и како се односила према „безбожним“ совјетима, када је, стоећима насиљно отрзана. За карпатска Русија од своје матичне Земље, поново припојена Русији 1945. године? Постоје и доступна веродостојна докумената о томе. Велики је проблем да ли су сједињени бискупи хапшени као политички издајници своје земље или због својих верских убеђења. Оставимо то историчарима. Оставимо и кардинала Слипија као неважну епизоду у целом случају, као што је некада и руски митрополит, Грк, Исидор био неважна епизода, бар за православне Рuse, после Фирентинског сабора. Да ли га је руски цар као издајника затворио, па претерао из Русије, или је „емигрирао“ и, као и Слипиј, несретан и жртвован, докончао свој кардиналски век у Риму.

Нас интересује тврђња критичара (а не само његова) о Сабору у Лавову 1946. год. као присили, „као кад би три ри-

мокатоличка бискупа **уз помоћ полиције** окупили стотињак српских православних свећеника и на такву „сабору“ докинули Српску православну цркву.“

Задивљујућа „повјесна“ алузија! Дешавало се и тако али не у Лавову него у нашој недавној прошлости. Међутим, то није тема ове дискусије.

Несумњиво је да је критичар „Каленића“ и његовог „члан-кописца“ имао могућност да се упозна са током унионистичког Сабора у Бресту из 1596. год. са током паралелног православног протусабора, исто у Бресту исте године и Сабора у Лавову 1946. год. Критичар се, чини ми се, служи проблематичним пропагандним, а не историјским чињеницама, па стога и тако проблематично критикује „Каленић“.

Нема сумње, да је критичар одбојан на чињенице. Ипак ћемо цитирати унијатског историчара Ј. Левицког који каже да на унионистичком брестском сабору „није било ни монаштва ни свештенства и већину сабора су сачињавали Пољаци католици“. На православном антисабору у Бресту је учествовало 260 делегата. Међу њима је био егзарх цариградског патријарха Никифор, егзарх Александријског патријарха, доџији патријарх, Кирило Лукарис, митрополит српски Лука, а историчар Левицки додаје „племство, братства и већина духовенства“. (све према О. И. Утнин, „Унија, пут издаје и срамоте“ (на украјинском), Ужгород 1987, стр. 15–17).

На Сабору у Лавову (1946) поред двојице епископа (не Руслан!) – Мељњика и Пелвецког, учествовало је 216 свештених лица оба реда и деветнаест световњака из све три тада унијатске епархије. Па опет, за критичара је Брестски сабор „каноничан“ и „легалан“, а Сабор у Лавову „неканонски“ и одржан „уз помоћ полиције“.

Да ли сте се икад замислили над чињеницом зашто та иста полиција не принуди ама баш ни једног римокатолика или протестанта или баптиста (баптисти су веома бројни у СССР-у) или неког сенташа, да „**приступи**“ Руској православној цркви? Да ли је то могла? Ако је могла зашто то није учинила или бар покушала да учини, и „уз помоћ полиције“ принуди бар једну групу или једно село да „приступи“ православљу? Направише изузетак и то само са ни мање ни више него милионима бивших унијата!

Замерна пета

„Каленић“ такође неточно наводи број унијата, каже критичар. Вероватно. Податке је црпео из римокатоличких или унијатских извора (види „Каленић“ јули/август 1986.г.). Писац је и сам приметио да су у „статистичке податке“ о броју унијата често укључене гогољевске „мртве душе“, са којима „статистичари“ баратују онако како им у одређеном тренутку затреба. То чини и критичар „Каленића“ у „Гласу концила“ од 5. окујка.

Без обзира колико је данас стварно унијата у свету, историјски посматрано, **мало их је**. „Прошло је 350 година од времена уније закључене у Бресту. За три стотине година хришћанство је, од мале јеврејске секте, постало светска религија. За исти период, протестантизам се учврстио као моћна реакција хришћанства на једној и другој полулопти земаљске кугле. А Брестска унија?“ – запитао се главни говорник на Сабору у Лавову (1946). Дајте, **унијата је мало**.

С друге стране, **унијата је много**, ако се има у виду дијалог између Источне и Западне цркве, до кога мора доћи и до кога ће једном доћи силом једног истог Духа и вољом једног истог Оца, а унијати, било њих мало или много, стоје као препека на томе путу.

Замерка шеста

„Глас концила“ замера „члankописцу“ неозбильно поигравање изразом „православни“.

Хвала му на поуци. Да ли би критичару прикладније од „православни“ звучало оно „несједињени“ покојне Аустро-Угарске?

А зар је грчка реч *katholikos* са прецизним еклесијолошким значењем, од које је изведена реч „римонатолик“ баш најадекватнија за западне римокатолике? У овој замерци нисте много убедљиви и нисте нас одушевили вашом поуком којој то вери припада „несједињени“ Исток и његов „чланкописац“.

Седма напомена

Ќажете да је „данашња сједињена Црква Украјине (Украјинска католичка црква) – жива“ и да има „више од девет епископа“.

Познато нам је како је „живи“ и на који начин има „више од девет епископа“ (узгред, није нам потпуно јасно што је „више од девет“? Десет, педесет?). Познато је то и православним Русима и Украјинцима. Видеће се пред историјом на чију душу и савест ће пасти тај „живот“.

Не верујем да за „живот“ унијатства у Украјини очекујете да ће Руси и Украјинци подигнути неком споменик захвалности, као што би било логично очекивати да га преживели у последњем рату у несрећној енхезаџији подигну „већини свећеника, који су имали удјела у преласцима православаца, (јер су ови свећеници) имали најбоље намјере да те људе спасу“ („Глас концила“ од 5. октобра, стр. 14).

Јован Олбина

Прилози листу „Каленић“ у 1988.г.

- | | | |
|-----|---|----------------|
| 1. | Жика Марковић–Скобаљац
из Сент Луиса | дин. 225.000.- |
| 2. | protoјереј Недељко Гргуревић
из Ђансташа | дин. 225.000.- |
| 3. | прота Душан Колунџић
из Немачке | дин. 150.000.- |
| 4. | Мића Радотић
из Милвокија | дин. 90.000.- |
| 5. | Хаџи Радмила Гајић
из Трстеника | дин. 50.000.- |
| 6. | прота Милан Стојановић
из САД | дин. 45.000.- |
| 7. | Миодраг Мића Радотић
из Милвокија | дин. 22.500.- |
| 8. | Милан Томашевић
из Крагујевца | дин. 20.000.- |
| 9. | Стојадин Симић
из Калудре | дин. 15.000.- |
| 10. | Босиљка Ристановић
из Крагујевца | дин. 12.000.- |
| 11. | јереј Миодраг Матић,
парох винорачки | дин. 10.000.- |
| 12. | Јованка Гргуревић
из Фоче | дин. 10.000.- |
| 13. | Данило Моровић
из Београда | дин. 7.600.- |
| 14. | Мирољуб Антонијевић
из Крагујевца | дин. 5.000.- |
| 15. | Милан и Наталија Жуњић
из Крагујевца | дин. 5.000.- |
| 16. | Константин Радусиновић
из Цетиња | дин. 2.600.- |
| 17. | Драгомир Милић
из Крагујевца | дин. 1.000.- |
| 18. | Михаило Лазић
из Београда | дин. 600.- |



Глава војника – конзола на цркви ман. Дечана

Каленік

ГОДИНА XI
60 - 2 /1989.

издаје Српска православна
епархија шумадијска

Излази шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни
уредник:

Уредништво и администрација
„Каленић“
Улица маршала Тита, 67
34000 Крагујевац

Телефон: 034/32-642

Текући рачун: „Каленић“
издавачка установа
Епархије шумадијске.
Број жиро рачуна:
61700-620-16-80691-14-62-00684-1
Број девизног рачуна: 12-62-25641-1
Југобанка — Крагујевац

Умножава: Завод за умножавање
при Светом архијерејском синоду
Патријаршија, Београд, 7 јули 5

Тираж: 12.000 примерака

Годишња претплата: 30.000.- дин.
а за иностранство: 15 ам. долара



**Свети преславни и велики кнеже Лазаре,
који си пролио своју крв за веру и отачество,
управи отачество пристаништу спасења –
моли мир од Бога роду нашем!**

(из Стихире српским светима)

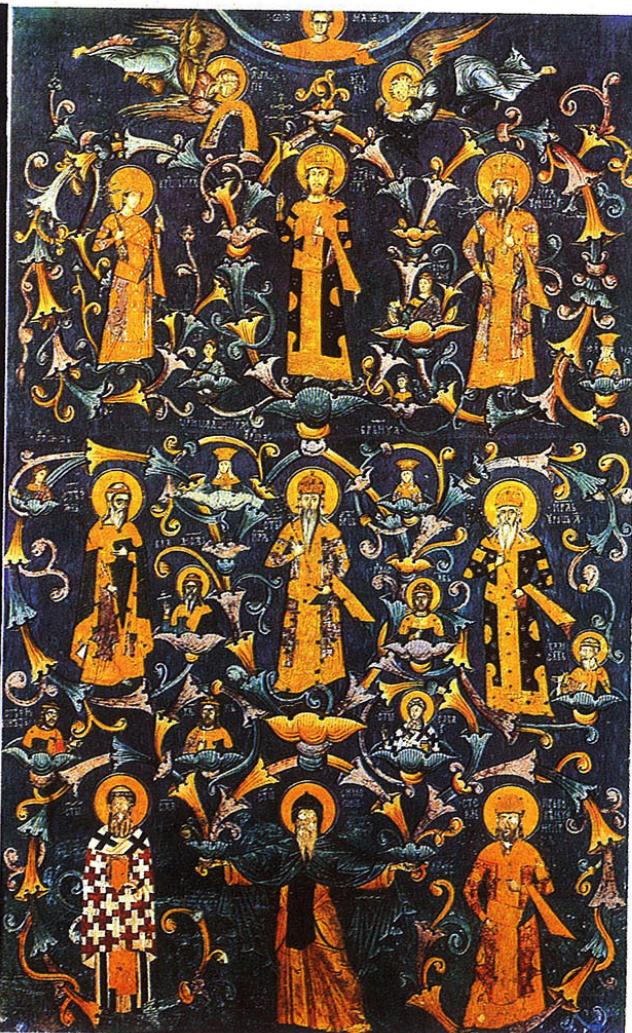
Икона светог Кнеза Лазара, типа нефалофорос (главоносни) – Свети у левој руци држи своју одсечену главу (символ његовог мученичног престављења – тј. његовог погубљења). Икона је рад монахиње Воскресије из манастира Грнчарице под Крагујевцем. (Детаљ)



Сто и педесет година стара црква Свете Тројице у Јунновцу. Првобитни иконостас није сачуван, а садашњи је 1923. године израдио анонимни сликар – Рус.

СВЕТИ СРБИ

СЛОГОДИН
МИЛЕНЦИЋ



Поводом Шестстоте
годишњице Косовске
битне, у издању
Каленића
изашла је књига
СВЕТИ СРБИ –
својеврстан преглед
српске прошлости
изложен кроз
животописе наших
светих предана.